

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЯК НЕОБХІДНА
УМОВА РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ:
ЗАРУБІЖНИЙ І ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Шифр: «Трембіта надії»

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	9
РОЗДІЛ 2 ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ВЗАЄМОДІЇ.....	14
РОЗДІЛ 3. СИСТЕМА ЕЛЕКТРОННОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УКРАЇНІ.....	20
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМАНДАЦІЇ.....	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	28
ДОДАТОК А. ОФІЦІЙНИЙ ПОРТАЛ Е-ПАРЛАМЕНТУ ЕСТОНІЇ.....	24
ДОДАТОК Б. САЙТ АКАДЕМІЇ ЕЛЕКТРОННОГО УПРАВЛІННЯ ЕСТОНІЇ.....	25
ДОДАТОК В. ІД-КАРТА ГРОМАДЯНИНА ЕСТОНІЇ.....	26
ДОДАТОК Г. ІНТЕГРОВАНА СИСТЕМА ОБМІНУ ДАНИХ X-ROAD.....	27

ВСТУП

Актуальність обраної теми. Суспільство стрімко розвивається у напрямку інформаційно-комп'ютерних технологій, які стали невід'ємною частиною сучасної людини. Важко уявити сьогодні життя без гаджетів, тим паче – Інтернету, за допомогою яких ми легко і швидко користуємося он-лайн ресурсами, що допомагають нам вчитися, працювати, самовдосконалюватися, спілкуватися, купувати чи продавати товари/послуги, подорожувати, готувати, лікуватися тощо. Хто б у радянському суспільстві міг уявити, що уся інформація про людину може зберігатися в електронному вигляді, що скористатися будь-якими побутовими і державно-адміністративними послугами можна в режимі он-лайн, а роль усіх паперових документів, враховуючи навіть паспорт, свідоцтво про народження чи несудимість, водійське посвідчення тощо – виконуватиме електронна ID-карта, що і є інструментом ідентифікації особистості.

Світ поступово перебудовує традиційні системи управління на електронне урядування, складовою якого є електронна ідентифікація. Застосування е-урядування та е-ідентифікація не лише спрощує життя людини у сучасних урбаністичних умовах, а й економить час, зусилля, матеріальні витрати та емоційно-психологічний стан, який значно дестабілізується за рахунок бюрократичної системи пов'язаної із паперовою тяганиною, суб'єктивними факторами і безкінечними чергами.

Країною-піонером у запровадженні електронної взаємодії стала Естонія, яка одразу ж після розпаду СРСР зробила величезний «стрибок тигра» на шляху до розвитку е-урядування і зберігає свої лідерські позиції у даному напрямку й донині. Завдяки досвіду прибалтійської країни та співпраці з нею наша держава сьогодні знаходиться на етапі поступового впровадження електронного урядування на усіх рівнях державного і суспільного життя.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Науково-дослідна робота виконана на кафедрі теорії та практики управління *Шифр: «Трембіта надії»* згідно з ініціативною темою «Вплив електронного урядування на суспільні трансформації» (протокол кафедри теорії та практики управління №8 від 23 квітня 2014 року).

Стан наукової розробленості проблеми. Дослідженню загальної теорії та інструментів електронного урядування відводилось чільне місце в багатьох працях зарубіжних вчених, зокрема: Дж. Фонтейн, К. Макнат, М. Кітсінг, Р. Гібсон, С. Уорд, Р. Транумюллер, Г. Ортофер, Х. Гібер та ін. Окремо, слід виділити роботи, присвячені дослідженню проблем впровадження електронного урядування в Україні, таких вітчизняних науковців і практиків: А. Семенченко, К. Вознюк, Н. Драгомирецька, О. Загаєцька, О. Загвойська, В. Ключевський, К. Линьов, І. Лопушинський, М. Міхальова, Я. Олійник, Н. Павлютенко, М. Пасічник, А. Семенов, К. Синицький, О. Дубас, П. Клімушин, А. Серенок та ін.

Незважаючи на значну кількість наукових робіт та статей присвячених електронному урядуванню, саме проблемі механізмів та інструментів запровадження електронної взаємодії приділено недостатньо уваги.

Мета роботи – розкриття механізмів впровадження електронної взаємодії як необхідної умови розвитку електронного урядування.

Об'єкт дослідження – електронна взаємодія як невід'ємна складова електронного урядування в умовах інформаційного суспільства.

Предметом дослідження є особливості застосування досвіду розвитку електронного урядування і запровадження електронної взаємодії Естонії в Україні.

Основні завдання:

- проаналізувати теоретико-концептуальні засади електронного урядування;
- вивчити особливості розвитку електронного урядування в Естонії;
- дослідити досвід впровадження електронної взаємодії в Естонії;
- проаналізувати сучасний стан е-урядування в Україні;

- розробити рекомендації щодо запровадження електронної взаємодії в Україні.

Перелік використаних методів дослідження. У роботі використана система загальнонаукових та спеціальних, емпіричних і теоретичних методів дослідження. Зокрема, використовувалися методи: аналізу – при пошуку і ознайомленні з різноманітними веб-ресурсами і порталами з електронного урядування та забезпеченні громадян до доступу до інформації органів державної влади; порівняння – при порівнянні інструментів та механізмів електронного урядування Естонії та України. Окрім того, застосовувався метод аналогії для визначення можливостей імплементації зарубіжного досвіду розвитку електронного урядування та запровадження е-взаємодії.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше було досліджено досвід впровадження електронної взаємодії в умовах розвитку е-урядування у Естонії. Проаналізовані можливості урядових порталів Естонії, їх особливість та відповідність сучасним вимогам щодо забезпечення зручності користування. Практичне значення роботи визначається комплексним підходом дослідження. У роботі отримано наукові результати, які дозволили розробити практичні рекомендації щодо розвитку механізмів електронного урядування та запровадження е-ідентифікації в Україні.

Практичне значення роботи полягає в тому, що результати наукового дослідження можуть бути використанні для удосконалення розвитку електронного урядування в Україні, зокрема задля налагодження ефективної системи електронної взаємодії з урахуванням досвіду Естонії. Результати наукової роботи були використані у діяльності Товариства з обмеженою відповідальністю “РЕНТ-АЛЬЯНС” (Довідка про впровадження №493 від 09.02.2018).

Апробація роботи. Пройшла апробацію під час ІХ Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми управління: імперативи забезпечення сталого розвитку» (23-24 листопада 2017 р., м. Київ).

Публікації.

Шифр: «Трембіта надії»: Імплементация естонського досвіду впровадження електронного урядування в Україні // Сучасні проблеми управління: імперативи забезпечення сталого розвитку: матеріали ІХ Міжнар. наук.-прак. конференції. - Київ 2017 – с. 68-69.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг становить 34 сторінок, з них додатків – 6 стор. Список використаних джерел налічує 23 найменувань. У першому розділі розкривається сутність електронного урядування, його моделі і принципи побудови, аналізується сучасний етап розвитку електронного урядування в Україні, У другому розділі розглядаються зарубіжний досвід запровадження електронної взаємодії в умовах електронного урядування на прикладі Естонії. У третьому розділі система електронної взаємодії в Україні.

РОЗДІЛ 1.

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ Е-УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Як зазначається в «Концепції розвитку електронного урядування в Україні» [16] електронне урядування стало одним з інструментів розвитку інформаційного суспільства, впровадження якого сприяє створенню умов для відкритого і прозорого державного управління. «Електронне урядування – форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян» [16].

Сутність електронного урядування полягає у інноваційному здійсненні державного управління з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Слід зазначити, що формулою електронного урядування є поєднання електронного уряду з електронною демократією.

На мою думку, найголовніша мета впровадження електронного урядування – це надання різноманітних адміністративних послуг громадянам відповідними органами у режимі «он-лайн». Це свідчить про те, що громадяни завдяки інформаційно-комунікаційним технологіям можуть отримати адміністративну послугу або необхідну інформацію від органів державної влади чи місцевого самоврядування у будь-який час і незалежно від місцезнаходження. Електронне урядування виступає своєрідною адаптацією державного управління до вимог інформаційного суспільства. Сутність, якого полягає в інтерактивній взаємодії держави з громадянами завдяки системі зворотного зв'язку (громадянин-уряд-громадянин та навпаки) із залученням інформаційно-комунікаційних технологій. Електронна демократія – це форма демократії, що характеризується залученням громадян до процесу вироблення

та прийняття управлінських рішень за допомогою використання сучасних інформаційних комунікаційних технологій як основного засобу [22].

Сьогодні в країнах Європейського Союзу, а також і в Україні, одним із важливих завдань розвитку е-урядування є вирішення ряду проблем: проблеми сумісності, оскільки усі інноваційні технологічні нововведення в е-урядуванні мають взаємодіяти між собою як на рівні державних органів, так і на рівні органів місцевого самоврядування; проблеми національної безпеки в умовах мережевої, інформаційної війни, коли персональні дані можуть бути зчитаними за рахунок кіберзлочинів, хакерських атак, вірусів-шпигунів; проблема втрати національної самобутності та привабливості у процесі активного запозичення зарубіжного досвіду; проблеми непередбачуваних обставин у вигляді збою обладнання з базою даних, переведення даних в електронний вигляд без резервних копій тощо.

Для українців, які звикли до ходіння «колами бюрократичного пекла» при отриманні будь-якої адміністративної послуги, електронна система управління досі здається фантастикою. Навіть незважаючи на активний розвиток електронних послуг в нашій країні, для отримання багатьох з них все одно необхідно фізична присутність громадян.

З 2014 року у нашій державі діє Державне агентство з питань електронного урядування України. Наша держава поступово рухається у напрямку електронного урядування, невід'ємною частиною якого є запровадження електронної ідентифікації, у жовтні 2017 р. був прийнятий Закон «Про електронні довірчі послуги», який цілковитої чинності набуде у листопаді 2018 р. Саме у цьому вітчизняному нормативному акті визначені поняття таких термінів, як:

«електронна ідентифікація – процедура використання ідентифікаційних даних особи в електронній формі, які однозначно визначають фізичну, юридичну особу або представника юридичної особи»;

«ідентифікаційні дані особи – це унікальний набір даних, який дає змогу однозначно встановити фізичну, юридичну особу або представника юридичної особи»;

«процедура ідентифікації особи є використанням ідентифікаційних даних особи з документів, створених на матеріальних носіях, та/або електронних даних, у результаті виконання якої забезпечується однозначне встановлення фізичної, юридичної особи або представника юридичної особи».

У листопаді 2017 року в Києві відбувся форум, на якому зібралося більше 200 ІТ-директорів всіх рівнів органів державної влади України разом з представниками міжнародних проектів EGOV4UKRAINE, TAPAS та EGAP, щоб ознайомитися із системою взаємодії державних реєстрів в Україні, а також розглянути інформаційно-технологічні інструменти із підвищення ефективності, прозорості та зручного використання адміністративних послуг.

6 грудня 2017 року в Україні запустили електронну послугу системи «Трембіта», що пов'язана з державною реєстрацією договорів земельної оренди.

Однією із останніх подій стало ухвалення «Концепції розвитку цифрової економіки в Україні до 2020 року», що відбулося 17 січня 2018 року. Також було прийнято положення про погодження проектів нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України в електронній формі. Уряд перейшов на електронний документообіг між центральними органами виконавчої влади і відтоді все загальне листування відбувається в електронній формі. До системи міжвідомчого електронного документообігу увійшло вже 176 державних установ, серед яких усі центральні органи виконавчої влади та обласні державні адміністрації. «Один з перших пунктів, який є частиною прийнятої Концепції та, який вже втілюється – це впровадження мобільної ідентифікації громадян. З допомогою MobileID українці вже отримують дистанційний доступ до різних адміністративних послуг, оформлення довідок і багато іншого без необхідності стояти в чергах в чиновницькі кабінети. Необхідно лише мобільний телефон та захищена SIM-карта нового покоління, на яку оператором записується

електронний цифровий підпис", – зауважує Олександр Риженко, голова Державного агентства електронного урядування України.

За інформацією опублікованою 1 лютого 2018 р. на сайті Державного агентства з електронного урядування в Україні: «очікується, що до 2021 року 95% установ обслуговування громадян: від транспорту до салонів краси надаватимуть громадянам можливості безготівкових розрахунків. А 99,9% громадян України мати електронний цифровий підпис, інтегровану в паспорт (ID карту) або SIM-карту (MobileID).

За оцінками аналітиків, виконання усіх пунктів Концепції сприятиме зростанню внутрішнього споживання цифрових та інформаційно-комунікаційних технологій бізнесом у 5-6 разів: з \$700 млн у 2017 році до \$3,5 - \$4 млрд у 2021. А кількість створених робочих місць орієнтовно збільшиться на 200-300 тис. до 2021 року.

Завдяки цифровізації кожен український школяр зможе використовувати планшет, замість підручників, оскільки з'явиться повноцінний навчальний мультимедійний контент для учнів і вчителів. Таким чином, до 2021 року 16 566 українських шкіл зможуть повноцінно використовувати Інтернет та цифрові технології в навчальному процесі».

Варто зазначити, що в Україні діють некомерційні громадські, молодіжні організації, які зацікавлені у розвитку електронного урядування у нашій державі. Наприклад, TAPAS Project, місія якого — протидіяти корупції через реформу електронного урядування в Україні та запровадження кращих світових практик у сферах: електронні закупівлі, відкриті дані та електронні послуги; програма «Електронне урядування задля підзвітності влади та участі громади» (EGAP), яка спрямована на використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, що допомагатимуть вдосконалити якість урядування, покращать взаємодію влади та громадян та сприятимуть соціальним інноваціям в Україні, фінансується Швейцарською Конфедерацією і виконується Фондом Східна Європа та Фондом InnovaBridge, цільовими регіонами програми є Вінницька, Волинська, Дніпропетровська та Одеська

області, період реалізації програми розрахований на 2015-2019 рр.; ВУР (Відкритий Університет Реформ) – освітній проект Реанімаційного Пакету Реформ та Центру демократії та верховенства права тощо.

Важливі зміни у переході на електронне урядування нашої країни відбулися і в освітній галузі. Тепер, окрім електронної подачі документів при вступі у заклади вищої освіти, українці мають змогу отримати відповідну вищу освіту. Наприклад, факультет соціології і права КПІ ім. Ігоря Сікорського запровадив у межах спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» спеціалізацію «Електронне урядування».

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Електронне урядування – форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян. Система е-урядування сприяє економії бюджетних коштів на адміністрування, підвищує його якість, позбавляє державних службовців рутинної роботи, забезпечує громадянам прозорий, відкритий доступ до публічної інформації, а також активну участь у політичних процесах, робить владу підконтрольною громадськості, підвищує рівень демократизації населення, деперсоніфікує взаємовідносини громадян, представників бізнесу з державними посадовцями, створює умови для розвитку бізнесу, зростання економіки, зменшує корупцію в органах влади, усуває бюрократизацію, тощо. В Україні стрімко розвивається електронне урядування. Особливо останнім часом активізувалася робота над створенням системи електронної взаємодії за активної участі Державного агентства з питань електронного урядування в Україні.

РОЗДІЛ 2.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Сьогодні надзвичайно актуальним питанням є впровадження електронної взаємодії в умовах стрімкого розвитку е-урядування. Насправді багато країн світу (Австрія, Бельгія, Ірландія, Сінгапур, Таїланд, Фінляндія, Естонія, Данія, Люксембург, Франція, Німеччина, Іспанія, Італія тощо) живуть уже у нових вимірах цифрового суспільства та економіки, запровадивши е-урядування, створивши урядові портали, запусивши електронні цифрові підписи, ID- та MobileID-карти, налагодивши взаємодію між органами державними влади, а найголовніше – між державою і громадянином.

Великі країни-члени ЄС наполягають на запровадженні єдиного цифрового податкового реєстру та відповідних баз даних для цифрової економіки. Сутність цих задумів полягає у тому, щоб фірми сплачували податки саме там, де вони працюють і заробляють, а не там, де зареєстровані. Це є можливістю отримувати більше надходжень від цифрової економіки. Щодо цього у Європарламенті вже висувуються вимоги з приводу створення єдиного для ЄС контрольного органу, який би займався регулюванням.

Яскравим прикладом закордонного успішного досвіду впровадження електронного урядування і зокрема електронної взаємодії є Естонія, громадяни якої з 2002 р. замість паперових документів і паспортів отримують індивідуальні ID-карти, за допомогою яких користуються широким спектром послуг в режимі он-лайн(державно-адміністративні, медичні, фінансові, освітні послуги, користування громадським транспортом і бібліотеками, страхування і голосування на виборах, водійські права та можливість подорожувати країнами ЄС тощо).

Найважливішою подією в розвитку електронної взаємодії Естонії стала програма X-Road – це система, яка керує запитами між незв'язаними

комп'ютерними середовищами. І, оскільки, ці системи використовують різні технології, кожна з них потребує «адаптера» для передачі і отримання інформації в форматі, що використовує X-Road. І для захисту важливих даних, кожна система також використовує свої захищені сервери для шифрування. Завдяки цій системі сьогодні в Естонії майже всі адміністративні послуги надаються он-лайн. Коротше кажучи, X-Road – інтегрована система обміну даних.

Починаючи з 90-х років XX століття, після розпаду СРСР, Естонія посідає одне з найперших місць у списку країн, що запровадили електронне урядування. Сьогодні в Естонії усі державні послуги надаються у режимі он-лайн, кожний громадянин має ID-карту, у школах змалечку вивчають інформатику та комп'ютерні технології, а старше покоління проходить відповідні курси.

Упродовж останніх 20 років уряд Естонії вивів економіку та державний апарат країни на топ-позиції у ЄС щодо застосування цифрових технологій. У школах учні вже з другого класу вивчають основи робототехніки, яка виконує команди англійською. Це свідчить, що вивченню іноземної мови приділяється належна увага. Зокрема, вже у дитсадку діти узнають про важливе значення кібербезпеки та наслідки передавання іншим особам своїх паролей до електронної пошти. Старшокласники в обов'язковому порядку вивчають програмування та його складніші математично-теоретичні основи, а представників старшого покоління навчають користуватися комп'ютером.

Сьогодні кожному громадянину Естонії державні послуги надаються через інтернет. «У мене скінчився термін чинності водійських прав, і я, сидячи в аеропорту в Лондоні, через смартфон змогла замовити собі нові права, – каже речниця відповідального за оцифрування естонського відомства Анна Піперал. – Кожен естонець може все зробити онлайн, приміром, його податкова декларація обробляється автоматично, лікар надсилає електронний рецепт. Так само через інтернет можна реєструвати дітей у школі або подати запит на одержання соціальної допомоги».

Водночас у 2014 р. естонський уряд запустив цифровий проект e-residency, який означає те, що кожен громадянин ЄС, який перебуває за межами Естонії, може відкрити тут фірму. За рахунок того, що кожна цифрова транзакція обкладається в Естонії податком, держава ще й має прибуток від цього.

Поштовхом для запровадження електронного урядування Естонією стала проблема паперової тяганини, бюрократичними формальностями, що значно забирають час, як і громадян, так і державних службовців. І тому після здобуття незалежності балтійська країна одразу ж запровадила проект «Електронна Естонія». На початку 1996 року був створений Національний комітет комп'ютеризації системи освіти. Саме зі сфери освіти Естонія вирішила реформувати уряд і суспільство. Успішним став проект «Стрибок тигра», мета якого полягала в інформатизації та комп'ютеризації середніх загальноосвітніх закладів. Діти вивчали інформатику, а педагогічні кадри проходили перепідготовку і опановували комп'ютерну грамотність. Уряд виділяв кошти на спеціальне обладнання та забезпечення інформаційними технологіями шкіл, на підвищення кваліфікації вчителів, зокрема проходження відповідного курсу «Комп'ютер у школі». Почалася практика запровадження порталів, зокрема і освітніх (наприклад, портал «Шкільне життя»).

З 2000 р. Естонія відмовилася від паперового документообігу і перейшла на електронні ресурси. Це значно спростило роботу державних службовців, скоротився час на прийняття рішень та оформлення документів.

Починаючи з 2000 р. була прийнята низка Законів, пов'язаних з електронним урядуванням та демократією. Визначною подією у грудні 2002 року стало офіційне створення Академії електронного управління, що консультувала, навчала та спряла інформаційному розвитку громадян. Після запуску порталів «RIA», «Eesti.ee» естонці отримали чудову можливість отримувати послуги в онлайн-режимі, переглядати інформацію про організації, що їх надають. Загалом майже всі адміністративні державні послуги надаються

в Естонії в режимі он-лайн і це значно сприяє економії державних коштів і часу.

Центральна роль щодо впровадження електронного урядування в Естонії належить органу законодавчої влади – Парламенту. За розвиток та впровадження національної інформаційної політики відповідає Міністерство економічних відносин. Департамент державних інформаційних систем здійснює свою діяльність у межах цього міністерства, відіграє ключову роль у розробці та впровадженні інформаційної політики, а також відповідає за координацію та контроль державної інформаційної системи. Підрозділом Міністерства економіки і комунікацій є Центр інформатики, який забезпечує функціонування і розвиток спільних інформаційних систем естонської адміністрації. Цей підрозділ працює з основними елементами естонської національної е-інфраструктури.

Контроль за впровадженням реформ та забезпеченням якісного сервісу покладається на Аудиторську палату, яка оцінює економічність, ефективність, результативність діяльності публічної адміністрації та надає рекомендації парламенту та уряду країни. Також існує Інспекція із захисту інформації, головна функція якої зводиться до здійснення незалежного спостереження за законністю обробки анкетних даних і функціонуванням баз даних. Також Інспекція здійснює заходи із захисту інформації.

На регіональному та місцевому рівнях впровадженням електронного урядування займаються Міністерство внутрішніх справ та Асоціація естонських міст. Міністерство внутрішніх справ проектує муніципальну інформаційну систему, готує план дій та контролює його реалізацію.

Саме на перших етапах розвитку електронного урядування в Естонії було запроваджено новий унікальний спосіб ідентифікації особи за допомогою електронної картки, роль якої спочатку виконувала звичайна банківська платіжна картка. Наразі кожний естонець отримує спеціальну електронну ID-карту з 15 років, яка має юридичну силу, захищається відповідним законодавством, надає можливості користуванню державними послугами та є

невід'ємною частиною життя громадян. Слід зазначити, що доступ до персональної інформації захищений багаторівневою системою гарантування безпеки та захисту, яка фіксує усі факти спроб переглянути дані про особу і кожен громадянин може це прослідкувати. Перевірка даних про особу без дозволу вважається кримінальним злочином.

Наразі в Естонії існує кілька способів ідентифікації особистості: ID-карта (внутрішньодержавний документ, що засвідчує особу починаючи з 15-ти років. Громадянин Естонії може з ID-карткою подорожувати по Європейському Союзу і в країнах Європейського економічного простору), Digi-ID-карта (цифрове посвідчення особи з чіпом схоже на ID-карту, за допомогою якої можна засвідчувати свою особистість і ставити цифровий підпис в електронному середовищі, а також використовувати разом з ID-картою), Mobile-карта (SIM-карта у телефоні, дозволяє у мобільному пристрої справи і ставити цифровий підпис без зчитувача карти одразу з мобільного), а також працює спеціальний додаток Smart-ID для ідентифікації особистості, який можна завантажити безкоштовно і користуватися усіма послугами електронного сервісу.

Електронна ідентифікація громадян, Mobile ID, електронне голосування, електронне резидентство, а також електронна медицина, транспорт, навчання – лише мала частка цифрових послуг, які успішно функціонують в Естонії. Через інтернет можна зробити практично все – оплатити штраф, отримати паспорт, оформити будь-яку довідку, зареєструвати підприємство, поставити підпис на договорі. Одна з нечисленних послуг, що вимагають особистої присутності громадян – це оформлення розлучення. Але, як жартують самі естонці, і це – тимчасово. В даний час естонська держава пропонує близько 600 електронних послуг громадянам і більше 2 тисяч цифрових послуг для підприємців.

В Естонії функціонує одна з найрозвиненіших у світі систем електронної ідентифікації за допомогою ID-карток, яка забезпечує громадянам доступ до будь-якої електронної послуги в країні. Естонія впровадила цю систему в 2002 році і з тих пір випустила вже більше 1,24 мільйона таких карт.

Одна тільки ID-карта без будь-яких інших супровідних документів дозволяє її власникам подорожувати в межах ЄС, використовувати послуги електронного банкінгу та інших сервісів, відвідувати бібліотеки і користуватися громадським транспортом. Також карта може бути використана в якості медичної страховки, водійських прав, інструменту для доступу до всіх державних послуг і навіть для електронного голосування на виборах через інтернет.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Країни світу давно вже обирають електронну систему урядування та е-ідентифікацію, зокрема Естонії приписують наявність самої прогресивної моделі електронного уряду в Європі. В Естонії функціонує одна з найрозвиненіших у світі систем електронної ідентифікації.

Найважливішою подією в розвитку електронної взаємодії Естонії стала програма X-Road – системи, яка керує запитами між незв'язаними комп'ютерними середовищами. Коротше кажучи, X-Road – інтегрована система обміну даних. Завдяки їй майже всі адміністративні державні послуги надаються в Естонії в режимі он-лайн і це значно сприяє економії державних коштів і часу.

РОДІЛ 3. СИСТЕМА ЕЛЕКТРОННОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УКРАЇНІ

У попередньому підрозділі ми оцінили сучасний стан розвитку електронного урядування в Україні і дійшли до висновку, що наша держава перебуває на шляху до перебудови управління і зробила вже чимало успішних кроків у переході на електронну систему урядування. Що стосується конкретно електронної взаємодії, то в Україні постановою Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2016 р. № 606 було затверджено Положення «Про електронну взаємодію державних електронних інформаційних ресурсів», яке «визначає загальні засади здійснення обміну електронними даними, крім інформації, що становить державну таємницю, між суб'єктами владних повноважень з державних електронних інформаційних ресурсів під час надання адміністративних послуг та здійснення інших повноважень відповідно до покладених на них завдань». У даному Положенні вживають такі терміни, як: електронне повідомлення, інтерфейс прикладного програмування, реєстр сервісів. Інші терміни вживаються у значеннях, наведених у Законах України «Про інформацію», «Про телекомунікації», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» та «Про електронний цифровий підпис».

Також триває вдосконалення електронної взаємодії державних реєстрів, сутністю якої є автоматичний обмін даними між державними органами. Електронна взаємодія має на меті полегшити життя громадянам, яким традиційно задля отримання певної адміністративної послуги необхідно зібрати певний пакет довідок з різних установ. Система електронної взаємодії державних реєстрів дозволяє цього не робити. Дані збираються автоматично – державні послуги надаються дистанційно, без зайвої біганини людини. Таким чином, зменшується кількість звернень від громадян до держорганів.

Важливою подією у запровадженні електронної взаємодії між державою і громадянином в Україні є система «Трембіта», послугу якої запустили 6 грудня 2017 року в Україні. 27 жовтня 2017 р. Естонія передала X-Road Державному

агентству з питань електронного урядування України, а 2 листопада Державне агентство присвоїло українській версії X-Road назву «Трембіта». Ця система є справжнім рухом уперед не лише у подоланні корупції, та встановленні децентралізації, а й реальною можливістю відчутти кожному українцю себе, перш за все, справжнім європейцем. «Трембіта» – надія наших громадян, адже завдяки ній можна переглянути, хто з державних службовців цікавився їхніми особистими даними, і отримати доступ до них можна лише підставі повноважень, за конкретним запитом. «Реалізація електронної системи, до якої Україна йшла довгі роки, дасть змогу громадянам стати справжніми власниками інформації про себе», – зазначає керівник проекту EGov4Ukraine, співробітниця Академії електронного управління Естонії Марі Педак. Насправді ця система працює у більше, ніж у 60 країнах світу.

Позитивну роль відіграє ця система сьогодні в оформленні допомоги при народженні дитини. Раніше, щоб отримати кошти на новонародженого, сім'ї треба було подати в Міністерство соціальної політики пакет документів, включаючи свідоцтво про народження дитини. Оскільки дані про народження зберігає Міністерство юстиції, Міністерство соціальної політики має самостійно отримати ці дані, не вимагаючи їх від громадян. Але раніше цей процес відбувався навпаки.

Тепер в територіальних відділеннях Міністерства соціальної політики батьки вказують тільки номер свідоцтва, за номером відбувається автоматичний запит в електронний реєстр Міністерства юстиції, інформація відразу перевіряється. Батьки можуть оформити допомогу на дитину онлайн, і процес займає 1 робочий день замість 10.

Також «Трембіта» має на меті навести порядок у реєстрах актів цивільного стану (народження дитини, шлюб, смерть), демографічному, які дублюють один одного на 80%.

Така система коштує близько 1,5 млн євро. Але покупку і впровадження фінансують донори: Європейський Союз через програму U-LEAD, Швеція

через Шведське бюро міжнародного розвитку, уряд Естонії через Міністерство закордонних справ Естонії. Цей проект називається EGOV4UKRAINE.

Пріоритетними для роботи в цій системі є такі реєстри:

- Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань;
- Державний реєстр речових прав на нерухоме майно;
- Державний реєстр актів цивільного стану громадян;
- Єдиний реєстр довіреностей;
- Державний реєстр обтяжень рухомого майна;
- Державний земельний кадастр;
- Єдиний державний демографічний реєстр;
- Державний реєстр фізичних осіб - платників податків;
- Реєстр платників податку на додану вартість;
- Єдиний державний автоматизований реєстр осіб, які мають права на пільги;
- Державний електронний інформаційний ресурс Міністерства внутрішніх справ, в якому обробляється інформація з питань втрачених паспортів;
- Єдиний державний реєстр Міністерства внутрішніх справ щодо зареєстрованих транспортних засобів та їх власників;
- Державний реєстр загальнообов'язкового державного соціального страхування;
- Державний реєстр виборців;
- Автоматизована інформаційна система Державної казначейської служби України з обліку доходів і витрат бюджетів всіх рівнів;
- Єдиний державний реєстр судових рішень;
- Реєстр вилучених водійських посвідчень;
- Єдиний реєстр документів, що дають право на виконання підготовчих і будівельних робіт та свідчать прийняття в

експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів, відомостей про повернення на доопрацювання, відмова у видачі, скасування та анулювання зазначених документів;

- Єдиний реєстр об'єктів державної власності;
- Реєстр пацієнтів.

Таким чином, в Україні вже діє запровадження електронної взаємодії, яка є необхідною розвитку електронного урядування. Важливою подією у запровадженні електронної взаємодії між державою і громадянином в Україні є система «Трембіта», яку запустили 6 грудня 2017 року в Україні. Ця система є справжнім ривком не лише у подоланні корупції, та встановленні децентралізації, а й реальною можливістю відчувати кожному українцю себе, перш за все, справжнім європейцем у демократичній країні. «Трембіта» – надія наших громадян, адже завдяки ній можна отримати багато адміністративних послуг у режимі он-лайн, переглянути, хто з державних службовців цікавився особистими даними громадянина, а також спростувати роботу між органами виконавчої влади, зменшуючи дублювання даних у державних реєстрах.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Запровадження електронного урядування в Україні не лише полегшить життя громадянам у використанні власного часу, але й зменшить рівень корупції, завдяки відкритості, об'єктивності та прозорості процесів, ліквідує систему бюрократизації, а також зробить роботу державних службовців мобільною, оперативною і комфортною.

Важливою подією у запровадженні електронної взаємодії між державою і громадянином в Україні є система «Трембіта», яку запустили 6 грудня 2017 року в Україні. Ця система є справжнім ривком не лише у подоланні корупції, та встановленні децентралізації, а й реальною можливістю відчувати кожному українцю себе, перш за все, справжнім європейцем у демократичній країні. «Трембіта» – надія наших громадян, адже завдяки ній можна отримати багато

адміністративних послуг у режимі он-лайн, переглянути, хто з державних службовців цікавився особистими даними громадянина, а також спростувати роботу між органами виконавчої влади, зменшуючи дублювання даних у державних реєстрах.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

У ході дослідження були виконані усі поставлені мною завдання і можна зробити наступні висновки та рекомендації:

По-перше, були проаналізовані теоретико-концептуальні засади електронного урядування, яке є формою організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян. Система е-урядування сприяє економії бюджетних коштів на адміністрування, підвищує його якість, позбавляє державних службовців рутинної роботи, забезпечує громадянам прозорий, відкритий доступ до публічної інформації, а також активну участь у політичних процесах, робить владу підконтрольною громадськості, підвищує рівень демократизації населення, деперсоніфікує взаємовідносини громадян, представників бізнесу з державними посадовцями, створює умови для розвитку бізнесу, зростання економіки, зменшує корупцію в органах влади, усуває бюрократизацію, тощо.

По-друге, були вивчені особливості розвитку електронного урядування на зарубіжному досвіді, зокрема Естонії. Країни світу давно вже обирають електронну систему урядування та е-ідентифікацію, зокрема Естонії приписують наявність самої прогресивної моделі електронного уряду в Європі. По-третє, ми дослідили досвід впровадження електронної взаємодії в цій країні, адже в Естонії функціонує одна з найрозвиненіших у світі систем. Загалом майже всі адміністративні державні послуги надаються в Естонії в режимі онлайн і це значно сприяє економії державних коштів і часу. Запровадження електронної ідентифікації та електронної взаємодії є необхідною умовою розвитку електронного урядування, і досвід Естонії це доводить.

По-четверте, проаналізувавши сучасний стан е-урядування в Україні, можна з впевненістю сказати, що наша держава вже поступово рухається у

напрямку електронного урядування, а також активно співпрацює з Естонією та вчиться її досвіду у запровадженні e-governance. З 2014 року в Україні діє Державне агентство з питань електронного урядування України. Наша держава поступово рухається у напрямку електронного урядування, невід'ємною частиною якого є запровадження електронної ідентифікації, у жовтні 2017 р. був прийнятий Закон «Про електронні довірчі послуги», який цілковитої чинності набуде у листопаді 2018 р.

І, по-п'яте, нами були розроблені рекомендації щодо запровадження електронної взаємодії в Україні. Для цього Україні необхідно пройти досить вирішальний і складний шлях реформ. По-перше, важливу роль відіграє грамотне інформування населення з приводу нових впроваджень, оскільки найважче це донести саме до старшого покоління, більшість якого не вміє користуватися комп'ютерами, сучасними гаджетами. Для більшості суспільства впровадження електронної системи взаємодії із державою – це фантастика. Необхідно розумно пояснити переваги та перспективи її використання і, перш за все, навчити новій системі тих, хто цього потребує. По-друге, вищезназначені реформи потребують належного фінансування та інвестицій, оскільки необхідно забезпечити державний сектор, освітні заклади, фінансові установи тощо спеціальним програмуванням, комп'ютерним обладнанням, запустити виготовлення електронних карток, перекваліфікувати посадовців та навчати громадян користуватися електронною системою отримання послуг і т.д.

Запровадження електронного урядування і зокрема електронної взаємодії в Україні не лише полегшить життя громадянам у використанні власного часу, але й зменшить рівень корупції, завдяки відкритості, об'єктивності та прозорості процесів, ліквідує систему бюрократизації, яка постійно втомлює українців своєю паперовою тяганиною, чергами, занадто складною процедурою та доступом. Окрім того, слід відзначити також і те, що воно сприяє збереженню навколишнього середовища, окрема за рахунок відсутньої необхідності використовувати папір. Використання різноманітних технологій

та інструментів електронного урядування сприяє перетворенню робочого процесу державних службовців на більш мобільний, оперативний і комфортний. Електронне урядування та електронна ідентифікація – це ідеальний спосіб відчувати себе вільним громадянином у своїй державі та вирішувати усі питання за допомогою гаджетів, незалежно від місцезнаходження і часу перебування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Deutsche Welle. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.dw.com>.
2. e-Government and e-Participation [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ec.europa.eu/information_society/activities/policy_link/en.htm.
3. E-Government Knowledge Database [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/About/Overview/E-Participation>.
4. Академія електронного управління Естонії. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ega.ee>.
5. Вітчизняний і зарубіжний досвід впровадження електронного урядування / за заг. ред.: *Шифр: «Трембіта надії»*. – К.: НАДУ, 2008. – 136 с.
6. Державне агентство з питань електронного урядування України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dknii.gov.ua>
7. Електронна служба для державної реєстрації договорів земельної оренди «Трембіта». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://online.minjust.gov.ua>.
8. Естонський портал RIA. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ria.ee>.
9. Закон України «Про доступ до публічної інформації». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
10. Закон України «Про електронний цифровий підпис». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
11. Закон України «Про електронні довірчі послуги». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
12. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

13. Закон України «Про інформацію» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
14. Закон України «Про інформацію» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
15. Інституційні та організаційні засади впровадження електронного урядування: кращі зарубіжні практики. / за заг. ред.: *Шифр: «Трембіта надії»*. – К.: НАДУ –К., 2011. – 172 с.
16. Концепція розвитку електронного урядування в Україні / Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2010 р. № 2250-р [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2250-2010-%D1%80>
17. Кращі практики впровадження електронного урядування: зарубіжний досвід. / за заг. ред.: *Шифр: «Трембіта надії»*. – К., 2010.– 144 с.
18. Сайт Верховної Ради України. Законодавство. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua>.
19. Сайт Парламенту Естонії. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.riigikogu.ee>.
20. *Шифр: «Трембіта надії»*. Впровадження електронного парламенту в Україні в контексті сучасних світових тенденцій / *Шифр: «Трембіта надії»*// Держава та регіони; Державне управління, 2016р., №1 (53) с.133-137 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/1_2016/25.pdf
21. *Шифр: «Трембіта надії»*: Впровадження електронного урядування в умовах мережевої війни // Публічне управління та адміністрування: збірник наукових праць. – 2015. – №1.
22. *Шифр: «Трембіта надії»*: Електронна демократія: сутність та основні етапи [Текст] / Вітчизняний і зарубіжний досвід впровадження електронного урядування: зб. матеріалів наук.-практ. конф. / *Шифр: «Трембіта надії»*. – К., 2008. – С.85-88.

23. *Шифр: «Трембіта надії»*. Розвиток електронного парламенту в Україні в контексті сучасного світового досвіду / *Шифр: «Трембіта надії»*// Час вибору: виклики інформаційної епохи: колективна монографія / за заг.ред. О.А. Івакіна, Д.В. Яковлева. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2016.

ДОДАТОК А. ОФІЦІЙНИЙ ПОРТАЛ Е-ПАРЛАМЕНТУ ЕСТОНІЇ

The screenshot displays the official website of the Estonian Parliament (Riigikogu). The header is dark blue with the Riigikogu logo on the left and navigation links in the center: "Eesti keeles", "Juurdepääs", "Kontaktid", "Siiskaart", and social media icons for Facebook, Twitter, YouTube, and RSS. A search bar is located on the right. Below the header, a main navigation bar contains the following menu items: "RIIGIKOGU", "TEGEVUS", "TUTVUSTUS JA AJALUGU", "INFOALLIKAD", and "TULGE KÜLLA".

The main content area features a large photograph of the parliament chamber. Below the photo is a headline: "Riigikogus läbis teise lugemise relvaseaduse muutmise →". To the right of the photo is a news feed with three items:

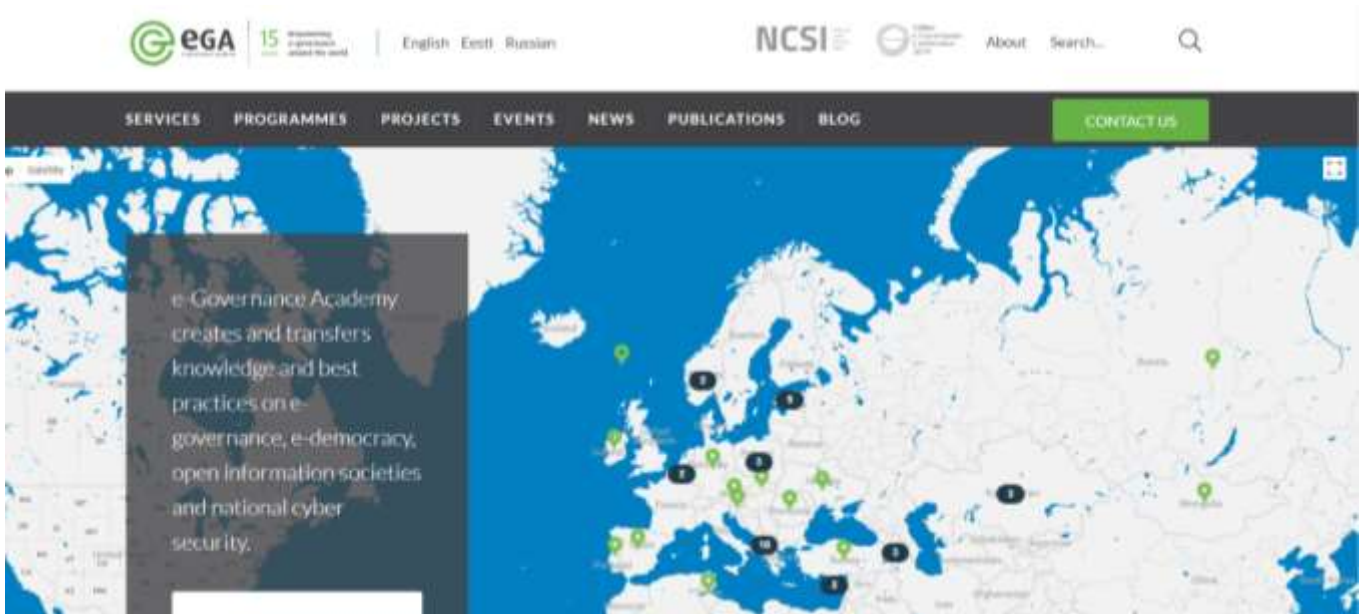
- Riigikogu liikmed moodustasid Eesti-Ruumeenia parla... →**
08.02.2018
- Riigikogu muutis Afganistani missioonil osalevate ... →**
07.02.2018
- Ratas vastas küsimustele pätri väljaehitamise hinn... →**
07.02.2018

Below the news feed is a button labeled "KÕIK ULDISED →". On the far right, a vertical orange button reads "TAGASISIDE →".

The footer is a dark blue bar with four main sections, each with a search bar:

- Riigikogu liikmed →** (Search: Otsi Riigikogu liikmeid)
- Otselekanded →** (Search: Vaata otselkannet istungsaalist)
- Eelnõud →** (Search: Otsi eelnõusid)
- Riigikogus toimumas →** (Search: Nädal)

ДОДАТОК Б. САЙТ АКАДЕМІЇ ЕЛЕКТРОННОГО УПРАВЛІННЯ ЕСТОНІЇ

ДОДАТОК В. ID-КАРТА ГРОМАДЯНИНА ЕСТОНІЇ

ДОДАТОК Г. ІНТЕГРОВАНА СИСТЕМА ОБМІНУ ДАНИХ X-ROAD

